

Daiva SINKEVIČIŪTĖ

Vilniaus universitetas

VIENKAMIENIAI ASMENVARDŽIAI SU LIE. *darg-*: JŲ PAMATAS IR RYŠIAI SU DVIKAMIENIAIS ASMENVARDŽIAIS

1. LPŽ I 462 *darg-* turinčios vienkamienės lietuvių pavardės siejamos su lie. *dargùs* ‘darganotas; bjaurus, nemalonus, negražus, šlykštus; piktas, irzlus’ taip suponuojant apeliatyvinę tų pavardžių kilmę. Tačiau kiti tyrėjai *darg-* turinčius vienkamienius lietuvių vardus sieja su dvikamieniais asmenvardžiais ar laiko jų trumpiniais (žr.: Būga 1958, 240; Salys 1983, 271, 286; Skardžius 1998, 624 t.; Jurkėnas 1966, 104; Rimša 1977, 134; Ramonienė 1987, 61, 97; Zinkevičius 1988, 100; Ragauskaitė 2000, 99; LVKŽ 90, 91, 92, 284, 336; Sinkevičiūtė 2004, 67). Kompromisinės nuomonės savo darbuose laikosi Maciejauskienė (1991, 247 t.; 1997, 114, 119): *darg-* turinčius vienkamienius asmenvardžius esą galima gretinti ir su bendrinio lietuvių kalbos žodžiu, ir laikyti dvikamienio asmenvardžio trumpiniu¹.

2. Iš šios trumpos apžvalgos matyti, kad vienkamienių asmenvardžių su *darg-* kilmė nėra aiški: vardai laikomi ir apeliatyvų, ir asmenvardžių kilmės. Turint omenyje, kad daugelis antroponimikos tyrėjų *darg-* turinčius vienkamienius asmenvardžius sieja su dvikamieniais vardais, šiame straipsnyje norima įsitikinti jų nuomonės pagrįstumu. Todėl toliau siekiama nustatyti: 1) kokie yra įmanomi vienkamienių lietuvių asmenvardžių su *darg-* atsiradimo būdai iš dvikamienių asmenvardžių; 2) kokių asmenvardžių su *darg-* yra kitose baltų kalbose ir ar galima tų kalbų vienkamienius vardus gretinti su dvikamieniais asmenvardžiais; 3) kurias vienkamienes lietuvių pavardes, turinčias *darg-*, galima sieti su dvikamieniais asmenvardžiais, kokia jų daryba ir kaip jos paplitusios; 4) kaip yra susiję *darg-* turintys vienkamieniai ir dvikamieniai lietuvių asmenvardžiai ir kaip aiškintini su trumpiniais nesieti kiti vienkamieniai vardai su *darg-*.

3. Straipsnyje remiama nuomonė, kad tam tikrus vienkamienius lietuvių asmenvardžius, turinčius *darg-*, galima kildinti iš trumpinių ir sieti su dvikamieniais vardais, o *darg-* laikyti hipokoristiniu kamienu (apie tai dar žr. Sinkevičiūtė 2004, 36–38, 67). Iš antroponimų tyrėjų darbų matyti, kad vienkamieniai asmenvardžiai su *darg-* iš dvikamienių vardų susidarė keliais būdais. Dažniausiai onomastikos li-

¹ Maciejauskienė (1997, 114) teigia: „Svarbiausia priežastis, dėl kurios **Darga* pateikiamas prie senųjų dvikamienių vardų trumpinių, yra tai, kad šiuo metu žinomi dvikamieniai asmenvardžiai bent jau teoriškai visiškai patvirtina šią vardo susidarymo galimybę“.

teratūroje nurodoma ar pateikiama pavyzdžių, kad tokie vardai yra atsiradę iš pirmojo dvikamienio asmenvardžio kamieno (žr.: Būga 1958, 240; Salys 1983, 271; Zinkevičius 1988, 100; Maciejauskienė 1991, 247; 1997, 114; LVKŽ 90, 91, 92), rečiau – iš pirmojo dvikamienio asmenvardžio kamieno ir pradžios antrojo (žr.: Rimša 1977, 134; Zinkevičius 1988, 100; Maciejauskienė 1997, 114; LVKŽ 90, 91, 92). Taip pat yra ir manančiųjų, kad *darg-* turintys vienkamieniai vardai yra sietini su antruoju dvikamienio asmenvardžio kamienu (žr. Salys 1983, 271; LVKŽ 284, 336). Vadinasi, vienkamienius lietuvių vardus su *darg-* įmanoma kildinti ir iš pirmojo, ir iš antrojo dvikamienio asmenvardžio kamieno (plg. *Dārgis* Žr ir *Darg-vīlas* Žr ar *Dārgis* Vvr ir *Sāu-dargas* Vvr)² arba sieti su pirmuoju dvikamienio asmenvardžio kamienu ir pradžia antrojo (plg. *Dārgis* Tl ir *Dār-ginas* Tl).

4. Nagrinėjant kitų baltų kalbų dvikamienius asmenvardžius galima pastebėti, kad lietuvių dvikamieniai vardai su *darg-* turi atitikmenų prūsų kalboje. Abi baltų kalbas sieja dvejopos struktūros dvikamieniai asmenvardžiai: 1) turintys pirmąjį kamieną *dar-* ir priebalsiu *g* prasidedantį antrąjį, plg.: lie. *Dār-gilas*³ ir pr. *Dar-gil* (plg. ir *Dar-gilo* – žr. Trautman 1925, 23, 135), lie. *Dar-gaudis*⁴ ir pr. *Dar-gaude* (plg. ir *Dar-gawde* – žr. Trautman 1925, 22, 135); 2) turintys pirmąjį ar antrąjį kamieną *darg-*⁵: lie. *Dārg-vainas* ir pr. *Darg-o-wayn* (plg. ir *Darg-e-wayn* – žr. Gerullis 1922, 27)⁶, lie. *Vīs-dargas*⁷ ir pr. *Viss-e-darx* (plg. ir *Viss-e-darge* – žr. Trautman 1925, 119, 135). Surasti bendrus baltiškų dvikamienius asmenvardžius su *darg-* yra gana sunku, nes problemiški yra šį kamieną turintys latvių kalbos asmenvardžiai. Jeigu lietuvių, latvių ir prūsų kalboms įmanoma suponuoti bendrą baltišką *Dar-gVC-* struktūros dvikamienį asmenvardį – plg. lie. *Dār-gela* (ir *Dār-gelis*, *Dar-gėlis*, *Dar-gelys*⁸), (?) la. *Dar-gelis* ir pr. *Dar-gel*⁹ (ir *Dar-gelo*, *Dar-gell* – žr. Trautman 1925, 23,

² Čia ir toliau visi lietuvių asmenvardžių pavyzdžiai teikiami iš LPŽ. Prie pavardžių nurodytos lokalizacijos sutampa su LPŽ. Prie asmenvardžių, minimų iš kitų šaltinių, yra pateiktos nuorodos.

³ Dėl šio asmenvardžio žr.: Būga 1958, 11, 201; Skardžius 1998, 623; Salys 1983, 271; Jurkėnas 1966, 105; LVKŽ 91 ir kt. Taip pat dar plg. ir lie. avd. *Der-gilas*.

⁴ Toks lietuvių dvikamienis asmenvardis yra išlikęs lie. oikonime *Dargaūdžiai* k. (Šiaulių r.) – žr. ATSŽ 54.

⁵ Toliau pateikti prūsų kalbos dvikamieniai asmenvardžiai su antruoju kamienu *darg-* turi jungiamuosius balsius.

⁶ Šį prūsų asmenvardį turbūt įmanoma kildinti iš Gerulio minimo vietovardžio. Pats Gerullis (1922, 27) šį vietovardį taip pat gretina su lietuvių dvikamieniu vardu *Dārg-vainis* ir prūsų trumpiniu *Darge*.

⁷ Dėl šio asmenvardžio žr.: Leskien 1909, 333, 351; Salys 1983, 283; Jurkėnas 1966, 60–61; LVKŽ 336 ir kt.

⁸ Taip pat plg. ir lie. avd. *Der-gelis* (?).

⁹ Trautmanas (1925, 135) kamieną *gel-* šiuo atveju neišskiria, o nurodytą asmenvardį laiko priesaginiu vardu. Tačiau galima manyti ir kitaip – išskirti kamieną *gel-*. Beje, ir pats Trautmanas (1925, 135, 136) kitiems asmenvardžiams tokį kamieną skiria, plg. pr. *Do-gel*, pr. *Ei-gel*.

¹⁰ Dėl šio asmenvardžio dvikamieniškumo žr. 24 išnašą.

135), tai šis asmenvardis yra bendras visoms trimis baltų kalboms. Tačiau la. avd. *Dargelis* žinomas tik iš la. vv. *Dargelewa* (raštuose *Dargelevo*), minimo D a m b è s (1990, 35). Todėl toks baltiškų *Dar-gVC*- struktūros dvikamienių asmenvardžių siejimas gali būti abejotinas, kadangi neaišku, kiek senas yra minėtas latvių vietovardis. Taip pat svarstyтина yra ir šio asmenvardžio dvikamieniškumo problema – *Dar-gVC*- struktūros asmenvardį įmanoma interpretuoti ir kaip priesagos *-elis* vedinį¹⁰.

Bendrais vienkamieniais baltų asmenvardžiais, turinčiais *darg-*, laikytini nepriesaginiai lie. *Dárgis* (*Dargys*, *Dařgus* ir kt.), la. *Darge* (žr. B l e s e 1929, 283; dar plg. *Dahrge* – žr. P l ā ķ i s 1936, 116) ir pr. *Darge* (ir *Darghe*, *Dorge*, *Darg-use*¹¹ – žr. T r a u t m a n n 1925, 22–23, 135). Visose baltų kalbose yra ir priesaginių vienkamienių asmenvardžių su *darg-*. Trims kalboms yra bendri vienkamieniai asmenvardžiai su priesaga *-ut-*, plg. lie. *Darg-utis* (žr. M a c i e j a u s k i e n ė 1991, 227), la. *Darg-udte* (B l e s e 1929, 104, 283)¹² ir pr. *Darg-ute* (žr. T r a u t m a n n 1925, 23, 135). Lietuvių ir prūsų kalbose dar yra bendrų asmenvardžių su priesaga *-en-*, plg. lie. *Darg-ėnis* ir pr. *Darg-enne* (žr. T r a u t m a n n 1925, 23, 135)¹³.

Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad latvių ir prūsų kalboms taip pat būdingi vienkamieniai ir dvikamieniai asmenvardžiai su *darg-* (daugiausia tokių vardų turi lietuvių kalba). Turimais duomenimis, trumpinių kilmės latvių vardai su *darg-* gali būti siejami su pirmuoju dvikamienio asmenvardžio kamienu ir pradžia antrojo (?), o prūsų – su kuriuo nors dvikamienio asmenvardžio kamienu arba pirmuoju kamienu ir pradžia antrojo. Tokios nuomonės dėl vienkamienių prūsų asmenvardžių kilmės laikosi šios kalbos onimus tyrę G e r u l l i s (1922, 27) ir T r a u t m a n n a s (1925, 135). Problemiškesni atrodo latvių kalbos asmenvardžiai su *darg-*: dvikamienių vardų beveik nėra, todėl vienkamieniai vardai (ypač be kitų baltų kalbų konteksto) greičiau gretintini su la. apeliatyvu *dārgs* ‘brangus’. Tokios pozicijos laikosi B l e s ė (1929, 104). Tačiau teoriškai (turint omenyje *Dar-gVC*- struktūros dvikamienius asmenvardžius) latvių ir prūsų vienkamienius vardus su *darg-* galima laikyti ir trumpinių kilmės, kadangi šiose kalbose yra minėta kamieną turinčių dvikamienių asmenvardžių.

5.0. Toliau straipsnyje nagrinėjamos trumpinių kilmės lietuvių pavardės su *darg-* ir jų pamatiniai dvikamieniai vardai, turintys vietovės nuorodas ir paskelbti onomastikos darbuose. Su dvikamieniu asmenvardžiu vienkamienis vardas siejamas ir jo trumpiniu laikomas tada, kai abu asmenvardžiai užfiksuoti toje pačioje teritorijoje (pvz.: *Dárgis*

¹¹ Nors T r a u t m a n n a s (1925, 135) šį asmenvardį ir laiko priesaginiu, tačiau čia, rodos, reikėtų išvelgti prie galūnės *-us* esantį pridėtinį *-e* ir struktūriškai su lie. priesaginiu avd. *Darg-ūžis* nesieti kaip daro Jurkėnas 1966, 104. Pridėtinį *-e* turi ir pr. avd. *Darxe* (= **Darg-se*).

¹² Silinis (S i l i n ė š 1990, 95) šį latvių asmenvardį rašo *Dargute* (Dundagā 1582) ir kažkodėl mano galint būti skolinį.

¹³ Dar galima pridurti, kad abi rytų baltų kalbas sieja vienkamienės pavardės su *darg-*, turinčios priesagą *-evič-*, plg. lie. *Darg-ėvičius* ir la. *Darg-evics* (žr. LAG 443, 448).

Krt ir *Sáu-dargas* Krt, *Dárg-užas* Lk ir *Darg-vainas* Lk)¹⁴. Panagrinėjus vienkamienes pavardes, turinčias kamieną *darg-* ir gretintinas su dvikamieniais vardais, matyti, kad pagal jų siejimo su dvikamieniais vardais pobūdį skirtingos trys trumpinių kilmės pavardžių grupės: pavardės, sietinos 1) su pirmuoju arba (ir) antruoju dvikamienio asmenvardžio kamieniu (plg.: *Dárg-užas* ir *Darg-vilas*, *Dárgis* ir *Saũ-dargas*); 2) su pirmuoju dvikamienio asmenvardžio kamieniu ir pradžia antrojo (plg.: *Dárgis* ir *Dar-ginas*); 3) su vienu dvikamienio asmenvardžio kamieniu bei su pirmuoju dvikamienio asmenvardžio kamieniu ir pradžia antrojo (plg.: *Dárgis* ir *Sáu-dargas* ar *Dar-gintis*). Pagal darybą visos pavardės su kamieniu *darg-* skirtingos į nepriesagines (pvz., *Dárgis*, *Dargys*) ir priesagines (pvz., *Darg-ūžis*, *Darg-ėvičius*).

5.1. Pirmoje ir didžiausioje trumpinių kilmės pavardžių grupėje (94 pavardės) daugiausia yra asmenvardžių, sietinų su antruoju dvikamienio vardo kamieniu. Šio pamato vienkamienės pavardės kildintinos iš *CVV(C)-darg-* struktūros dvikamienių asmenvardžių. Su avd. *Sáu-dargas* End, Pln, Tv, Vvr sietinos nepriesaginės pvd. *Dárgis* End, Pln¹⁵, Tv, Vvr ir priesaginės pvd. *Dařk-šas* End, Tv¹⁶, *Darg-ėvičius* Tv, *Darg-ūžis* Tv, *Darg-en-ėvičius* Pln; su avd. *Sáu-dargas* Rt¹⁷, *Saũ-dargas* Rt – pvd. *Dárgis* Rt ir *Darg-ūžis* Rt. Priesaginės pvd. *Darg-ėvičius* Lkv, Šll, *Darg-užas* Šll ir nepriesaginė pvd. *Dárgis* Lkv gretintinos su avd. *Saũ-dargas* Lkv, Šll. Nepriesaginės pvd. *Dárgis* Ms, Šauk sietinos su asmenvardžio *Saũs-dargas* Ms¹⁸, Šauk antruoju kamieniu. Mažiau šioje grupėje yra pavardžių, kildintinų iš pirmojo dvikamienio asmenvardžio kamieno. Šį pamatą turinčios vienkamienės pavardės atsirado iš *Darg-CVVC-* struktūros dvikamienių asmenvardžių. Nepriesaginė pvd. *Dárgis* Vg sietina su avd. *Dárg-vainis* Vg. Su avd. *Darg-vainas* Krtv¹⁹, Lk²⁰ pirmuoju kamieniu gretintinos nepriesaginės pvd. *Dárgis* Krtv, Lk ir priesaginė pvd. *Dárg-užas* Lk. Šioje trumpinių kilmės pavardžių grupėje taip pat yra keli asmenvardžiai, sietini ir su pirmuoju, ir su antruoju dvikamienių asmenvardžių kamienais. Pavardės *Dárgis* Varn, *Darg-ėvičius* Varn ir *Darg-ūžis* Varn galima sieti su avd. *Dárg-vainis* Varn²¹ ir *Saũ-dargas* Varn²², o pvd. *Dárgis* Žr ir *Dárg-užas* Žr – su avd. *Darg-vilas* Žr ir *Sáu-dargas* Žr.

¹⁴ Apie tokį siejimą plačiau žr. *Sinkevičiūtė* 2004, 10–13.

¹⁵ Kad toks dvikamienis asmenvardis buvo apie Plungę, mini ir *Ramoniėnė* 1987, 127.

¹⁶ Šio asmenvardžio kamienas *darg-* pakito į *dark-* dėl po jo esančio dusliojo priebalsio. LPŽ autoriai pvd. *Dařkšas* laiko pravardine – sieja su lie. *dařkšas* ‘pridergimas, nešvarumas; apsilaidėlis, suskretėlis, tinginys’.

¹⁷ Kad toks dvikamienis asmenvardis buvo apie Rietavą, mini ir *Ramoniėnė* 1987, 127.

¹⁸ Kad toks dvikamienis asmenvardis buvo apie Mosėdį, minima *Būgos* 1958, 240.

¹⁹ Kad toks dvikamienis asmenvardis buvo apie Kurtuvėnus, nurodo *Jablonskis, Jučas* 1962, 233.

²⁰ Kad toks dvikamienis asmenvardis buvo apie Luokę, mini *Ramoniėnė* 1987, 118.

²¹ Tokį dvikamienį asmenvardį, užfiksuotą apie Varnius, galima rekonstruoti iš *Būgos* (1958, 240, 227) darbų; plg. *Dargvainiai* Varn.

²² Kad toks dvikamienis asmenvardis buvo apie Varnius, mini ir *Ramoniėnė* 1987, 127.

Su pirmuoju arba (ir) antruoju dvikamienio asmenvardžio kamieniu sietinos trumpinių kilmės pavardės paplitusios gana apibrėžtai – pietų ir šiaurės žemaičių arealuose. Turimais duomenimis, daugiausia pavardžių su *darg-* yra kretingiškių (End 12, Pln 3, Rt 13, Vvr 5) ir varniškių (Lkv 8, Šll 10, Tv 7, Varn 16) arealuose. Kiti šio pamato asmenvardžiai taip pat šalia – kaimyniniuose telšiškių (Lk 2, Ms 6, Žr 7) ir raseiniškių (Krtv, Šauk 4, Vg) arealuose. Todėl galima teigti, kad daugiau nei pusė pavardžių su hipokoristiniu kamieniu *darg-* (~58,7%) turi savo paplitimo plotą – šiaurės ir pietų žemaičių arealus. Minėtą pamatą turinčios pavardės darybiškai taip pat įvairios. Jos yra ir nepriesaginės (plg. *Dárgis* End, Krtv, Lk, Lkv, Ms, Pln, Rt, Šauk, Tv, Varn, Vg, Vvr, Žr), ir priesaginės: 1) su priebalsine priesaga *-š-* (*Dařk-šas* End, Tv), 2) su balsinėmis priesagomis: *-užas*, *-užis* (*Dárg-užas* Lk, Žr, *Darg-užas* Šll, *Darg-užis* Rt, Tv, Varn), *-ėvičius* (*Darg-ėvičius* Lkv, Šll, Tv, Varn) ir *-en-avičius* (*Darg-en-avičius* Pln).

5.2. Antroje trumpinių kilmės pavardžių grupėje (27 asmenvardžiai) kamieną *darg-* turinčios vienkamienės pavardės yra sietinos su pirmuoju dvikamienio asmenvardžio kamieniu ir pradžia antrojo. Šio pamato pavardės yra atsiradusios iš *Dar-CVC-*, *Der-CVC-* struktūros dvikamienių asmenvardžių. Nepriesaginė pvd. *Dargys* Pgg sietina su dvikamieniu avd. *Dar-gelys*²³ Pgg, o pvd. *Dargys* Šlu – su avd. *Dár-gela* Šlu, *Dar-gelys* Šlu. Kiek problemiščiau nepriesaginius avd. *Dárgis* Klp, *Dargys* Klp sieti su avd. *Der-gelis* Klp, *Der-gilis* Klp²⁴, kadangi dvikamienių asmenvardžių kamienų *dar-* ir *der-* santykis išsamiau nėra tirtas ir dėl to yra nelabai aiškus²⁵. Priesaginė pvd. *Darg-ėvičius* NmŽ gretintina su dvikamieniu avd. *Dár-gela* NmŽ, o su avd. *Dar-ginas* Trk²⁶ sietinos pvd. *Dárgis* Trk, *Darg-ėvičius* Trk, *Darg-en-avičius* Trk. Šios grupės trumpinių

²³ Įdomu pastebėti, kad LPŽ I 461 pvd. *Dárgela* yra laikoma sudurtine, turinčia kamienus *dar-* ir *gel-*, o pvd. *Dárgelis*, *Dargėlis*, *Dargelys* siejamos su pvd. *Dárgis* ir laikomos priesaginėmis (žr. LPŽ I 462). Šiame straipsnyje manoma, kad vienodos struktūros baigmeniu ir kirčiu besiskiriančios pavardės yra tos pačios kilmės – atsiradusios iš kamienus *dar-* ir *gel-* turinčio dvikamienio asmenvardžio. Skirtingi pavardžių variantai galbūt galėjo susiformuoti dėl nevienodo asmenvardžio užrašymo dokumentuose.

²⁴ Svarstytinus šio asmenvardžio dvikamieniškumas. LPŽ (I 486) autoriai pvd. *Dergilis* Klp gretina su pvd. *Dergelis*, kuri sietina su pvd. *Dárgelis*, laikoma priesagine. Šiame straipsnyje plėtojama nuomonė, kad avd. *Dergilis* gali būti dvikamienis, sudarytas iš *der-* (dėl jo autentiškumo dar žr. 29 išnašą ir plg. *Der-butis* Klp) ir *gil-* (plg. *Daū-gilas* Klp, *Dir-gilas* Klp, *Druñ-gilas* Klp).

²⁵ LPŽ I 486 autoriai mano, kad kamienas *dar-* gali kisti į *der-*. LPŽ I 486 tvirtinama, kad „fonetiškai *dar-* virtimas į *der-* nėra paaiškinamas, tačiau kiti panašūs atvejai <...> patvirtina, kad būtent toks, o ne atvirkštinis virtimas yra įmanomesnis“. Ši LPŽ autorių nuomonė (kamienas *dar-* gali kisti į *der-*) remiama ją bandant argumentuoti taip: kamieno *dar-* → *der-* kaita yra įmanoma tose šnektose, kur lie. *a* → *e* (plg. *Z i n k e v i č i u s* 1966, 102). Turint omenyje, kad kai kuriose žemaičių šnektose balsis *e* derinamas prie tolesnio skiemens balsio, galima manyti, kad dėl tolesnio skiemens pakitus kamieniui *dar-* galėjo atsirasti ir dvikamienių asmenvardžių kamienas *der-*. Nors dvikamienių asmenvardžių kamieno *der-* atsiradimui ištirti reikalinga detalesnė analizė, tačiau galima manyti, kad toks jo atsiradimo būdas yra įmanomas, kadangi dvikamieniai asmenvardžiai su pirmuoju kamieniu *der-* yra paplitę Žemaitijoje (remiamasi LPŽ duomenimis).

²⁶ Kad toks dvikamienis asmenvardis buvo apie Tirkšlius, mini *R a m o n i e n ė* 1987, 118.

kilmės pavardės nėra dažnos (~16,9% visų pavardžių su *darg-*). Jos daugiausiai paplitusios pietvakarinėje Žemaitijos dalyje: vakarų žemaičių areale (Klp 4, Šlu 6) ir Klaipėdos krašto aukštaičių areale (Pgg 11). Taip pat pamatą *darg-* turinčių pavardžių yra telšiškių (Trk 5) ir varniškių (NmŽ) arealuose. Taigi vienkamienių pavardžių su *darg-* pagrindinis paplitimo arealas – Žemaitijos paribiai. Darybiškai šios grupės pavardės nėra įvairios. Daugiausia jų yra nepriesaginių – *Dárgis* Klp, Trk, *Dargys* Klp, Pgg, Šlu, o kitos – priesagas *-evičius* (*Darg-ėvičius* NmŽ, Trk) ir *-en-avičius* (*Darg-en-avičius* Trk) turinčios pavardės.

5.3. Trečios grupės trumpinių kilmės pavardės sietinos arba su dvikamienių vardų kuriuo nors kamienu, arba su pirmuoju kamienu ir pradžia antrojo (39 asmenvardžiai). Daugiausia šioje grupėje yra pavardžių, sietinų su pirmuoju dvikamienio asmenvardžio kamienu ir pradžia antrojo bei antruoju dvikamienio asmenvardžio kamienu. Pavardės *Dárgis* Kn, *Darg-užas* Kn²⁷ sietinos su avd. *Dár-ginas* (plg. pvd. *Dargināvičius* Kn) bei avd. *Sau-dargas* Kn. Nepriesaginė pvd. *Dárgis* Krt gali būti gretintina su avd. *Sáu-dargas* Krt ir avd. *Dar-gelis* Krt (IAK)²⁸, *Dar-gintis* Krt (IAK)²⁹, o pvd. *Dárgis* Kl – su avd. *Sáu-dargas* Kl³⁰ ir avd. *Dar-gintis* Kl (IAK). Apie Alsėdžius vartojamos pvd. *Dárgis*, *Darg-ėvičius* sietinos su avd. *Sáu-dargas* Als ir *Dar-ginas* Als (IAK), o funkcionuojančios apie Kvėdarną pvd. *Dárgis*, *Darg-ėvičius* – su avd. *Sáu-dargas* Kv ir *Dar-gelis* Kv (IAK). Su pirmuoju dvikamienio asmenvardžio kamienu (avd. *Darg-vilas* Sd) bei pirmuoju kamienu ir pradžia antrojo (avd. *Dár-ginas*, plg. *Dargināvičius* Sd) sietinos pvd. *Dárgis* Sd, *Darg-ėnis* Sd, o pvd. *Dárgis* Klm, *Darg-ėvičius* Klm – su avd. *Dárg-vainis* Klm, *Darg-vilas* Klm³¹ ir *Dar-gelis* Klm (IAK). Pavardes *Dárgis* Tl, *Dařg-užis* Tl ir *Darg-ėvičius* Tl įmanoma gretinti su pirmuoju dvikamienio asmenvardžio kamienu (avd. *Darg-vainis* Tl³²), antruoju kamieniu (avd. *Sáu-dargas* Tl) bei su pirmuoju kamienu ir pradžia antrojo (avd. *Dar-gela* Tl (IAK), *Dar-gilas* Tl (IAK) ir *Dár-ginas*, plg. *Dargināvičius* Tl). Taip pat galima sieti ir pvd. *Dárgis* Krž, *Darg-ėvičius* Krž: plg. avd. *Darg-vainis* Krž, *Sau-dargas* Krž (IAK) bei *Dar-gintas* Krž (IAK).

²⁷ Čia taip pat įtrauktina pvd. *Darg-užas* Kn, kurios kamienas *darg-* yra pakitęs į *dorg-*, matyt, dėl asmenvardžio užrašymo ypatybių.

²⁸ Nustatant dvikamienių ir vienkamienių asmenvardžių sąsajas istorinės asmenvardžių kartotekos (IAK) duomenimis remiamasi tada, kai nurodyto asmenvardžio nėra autorės turimoje dvikamienių vardų kartotekoje.

²⁹ IAK duomenys rodo, kad kamienai *dar-* ir *der-* varijuoja toje pačioje vietovėje minimumose asmenvardžiuose; plg. *Dar-gintis* Kl, Krt (IAK) ir *Der-gintis* Kl, Krt (IAK).

³⁰ Kad toks dvikamienis asmenvardis buvo apie Kulių, mini ir Maciejauskienė 1999, 120.

³¹ Kad toks dvikamienis asmenvardis buvo apie Kelmę, mini ir Jablonskis (1934, 216).

³² Tokį dvikamienį asmenvardį, užfiksuotą apie Telšius, galima rekonstruoti iš *Dargvainiai* k. (Telšių r.) – žr. ATSŽ 54.

Šios grupės trumpinių kilmės pavardės sudaro apie ketvirtadalį visų pavardžių su *darg-* (~24,4%). Jos daugiausia yra paplitusios telšiškių areale (Als 6, Sd 7, Tl 7), taip pat ir kituose žemaičių arealuose: raseiniškių (Klm 2, Krž 2), kretingiškių (Kl, Krt) ir varniškių (Kv 3). Pasitaiko šio pamato pavardžių ir apie Kaūną (Kn 9)³³. Pagal darybą šios grupės pavardės yra nepriesaginės (*Dárgis* Als, Kl, Klm, Kn, Krt, Krž, Kv, Tl, Sd) ir su priesagomis *-enis* (*Darg-ėnis* Sd), *-užas*, *-užis* (*Darg-užas* Kn, *Dařg-užis* Tl), *-evičius* (*Darg-ėvičius* Als, Klm, Krž, Kv, Tl).

5.4. Išnagrinėjus trumpinių kilmės pavardes su *darg-* pastebėta, kad trejopą pamatą turinčios trumpinių kilmės pavardės turi gana aiškius paplitimo arealus. Išsiskiria gausiausia pavardžių grupė, kurios asmenvardžiai yra atsiradę iš kurio nors dvikamienio vardo kamieno. Šio pamato pavardės egzistuoja tik šiaurės ir pietų žemaičių arealuose. Trumpinių kilmės pavardžių, sietinų su pirmuoju dvikamienio asmenvardžio kamieniu ir pradžia antrojo, paplitimo arealas – pietvakarinis Žemaitijos paribys. Trečios grupės pavardžių taip pat daugiausia yra telšiškių ir kituose šiaurės ir pietų žemaičių arealuose. Taigi kamieną *darg-* turinčių trumpinių kilmės pavardžių pagrindinis paplitimo arealas – Žemaitija.

Pagal darybą nepriesaginių trumpinių kilmės pavardžių su *darg-* Lietuvoje yra beveik tiek pat kiek ir priesaginių (78 ir 82). Nepriesaginės pavardės *Dárgis* labiau paplitusios šiaurės nei pietų žemaičių arealuose (57 ir 17), o su baigmeniu *-ys* – Žemaitijos paribyje, daugiau šiaurės vakaruose. Kamieną *darg-* turinčios priesaginės pavardės dažniausiai turi balsines priesagas *-užas*, *-užis* (plg. *Dárg-užas* Lk, *Darg-užis* Rt) ir *-evičius* (plg. *Darg-ėvičius* Als). Trumpinių kilmės pavardžių su kamieniu *darg-*, turinčių dažniausią baltišką balsinę priesagą *-užas*, *-užis*, daugiausiai yra varniškių areale ir mažiau – šiaurės žemaičių – telšiškių ir kretingiškių arealuose.

6.0. Turint omenyje aptartą trumpinių kilmės pavardžių su *darg-* paplitimą ir sąsajas su dvikamienių asmenvardžių kamienais galima mąstyti, kaip yra susiję vienkamieniai ir dvikamieniai asmenvardžiai su *darg-*. Dvikamieniai vardai, su kuriais gretinami vienkamieniai asmenvardžiai, struktūriškai yra dvejopi: vienuose dėmuo *darg-* sudaro pirmąjį arba antrąjį kamieną (pvz., *Dárg-vainis*, *Všis-dargas*), kituose – *darg-* peržengia kamieno ribas (pvz., *Dár-gela*, *Dár-ginas*). Onomastikos literatūroje tokiems dvikamieniams vardams, kaip *Dár-gaila*, *Dár-gilas* suponuojamas pirmasis kamienas *dar-*, sietinas su lie. *dar-ýti* (žr.: S a l y s 1983, 271; LPŽ I 461; LVKŽ 90–91), o kitiems vardams, kaip *Dárg-vainis*, *Darg-vilas*, – kamienas *darg-*, vienų siejamas su lie. *dargùs* (žr. LPŽ I 463; Z i n k e v i č i u s 1988, 100³⁴), taip pat su lie. *dérgti*, *deřgti* (žr.

³³ Kokių nors išvadų, susijusių su kauniškių arealo asmenvardžiais, kol kas nesiimama daryti. Pastebėtina, kad ir kitose kauniškių arealo vietovėse yra dvikamienių ir vienkamienių asmenvardžių su *darg-* (plg. *Sán-dargas* Gl, *Sáu-dargas* Kš ir *Dárgis* Bbl, Kbr, Nm, Vv, *Dařgus* Ar).

S a l y s 1983, 271³⁵; LPŽ I 463), o kitų – su la. *dārgs* ‘brangus’ (LVKŽ 91). Taigi įprasta manyti, kad ir dvikamieniai asmenvardžiai su *dar-* arba *darg-* nėra susiję, nes jų kamienai yra kildinami iš skirtingų žodžių.

6.1. Tačiau dvikamienių vardų kamieno *darg-* kilmę galima aiškinti ir kitaip. Manant, kad dvikamieniai vardai su kamieniu *dar-* yra senesni už asmenvardžius su kamieniu *darg-*³⁶, trumpiniais galima grįsti kai kurių dvikamienių vardų kamieno *darg-* kilmę. Kaip minėta, žemaičių arealuose, ypač telšiškių, su trumpinių kilmės asmenvardžiais, turinčiais kamieną *darg-*, sietini dvejospos struktūros dvikamieniai vardai: *Dārgis* Krt ir plg. avd. *Sáu-dargas* Krt bei *Dar-gintis* Krt (IAK), *Dārgis* Als ir plg. avd. *Sáu-dargas* Als bei *Dar-ginas* Als (IAK) ir kt. Remiantis šiais pavyzdžiais galima teigti, kad žemaičių areale iš pradžių egzistavo *Dar-gVC-*, *Dar-gVCC-* ar pan. struktūros dvikamieniai vardai. Tokiems vardams sutrumpėjus atsirado vienkamieniai asmenvardžiai *Dārgis* Kl, *Darg-ėnis* Sd, *Dařg-užis* Tl ir kt. Šie vardai galėjo būti pradžia dvikamienių asmenvardžių su pirmuoju ar antruoju kamieniu *darg-* (plg. *Darg-vilas* Sd, *Sáu-dargas* Kl, Tl ir t. t.)³⁷. Iš susidariusių dvikamienių asmenvardžių pirmojo ar antrojo kamienų taip pat galėjo rasti naujų trumpinių su kamieniu *darg-*. Kad tokia minėtų dvikamienių vardų su *darg-* raida įmanoma, remia ir kiti žemaičių arealuose egzistuojantys trumpinių kilmės asmenvardžiai (plg. *Dārgis* Trk ir *Dar-ginas* Trk, *Dārgis* Vg ir *Dārg-vainis* Vg, *Darg-ūžis* Rt ir *Saũ-dargas* Rt bei kt.), gretintini su vienos kurios nors struktūros dvikamieniais vardais. Be to, tiriant dvikamienius vardus buvo pastebėta, kad Lietuvoje yra labai mažai pirmąjį ar antrąjį kamieną *darg-* turinčių dvikamienių asmenvardžių (minimų LPŽ), kurių lokalizacija nesutaptų su *darg-* turinčių vienkamienių vardų paplitimu (visi, išskyrus pvd. *Sán-dargas* Gl, Slnt, *Sáu-dargas* Kš). Iš šių duomenų galima spręsti, kad žemaičių arealo dvikamienių asmenvardžių pirmasis ar antrasis kamienas *darg-* gali būti trumpinių kilmės. Taigi trumpiniai su kamieniu *darg-* galėjo būti pamatas dvikamieniams asmenvardžiams, kurių atsiradimą nulėmė šio arealo dvikamieniai vardai su kamieniu *dar-*. Vadinas, trumpiniai turėjo įtakos dvikamieniams asmenvardžiams – patys tapo jų sistemos dalimi. Su dvikamieniais asmenvardžiais sietini trumpiniai yra dvejospos kilmės: vieni jų atsiradę iš *Dar-gVC-*, *Dar-gVCC-* struktūros dvikamienių vardų, o

³⁴ Kaip teigia Zinkevičius (1988, 100), apeliatyvas *dargùs* ‘darganotas; bjaurus, nemalonus, negražus, šlykštus; piktas, irzlus’ galėjo duoti pradžią senoviniams dvikamieniams asmenvardžiams su *darg-*.

³⁵ S a l y s (1983, 271) dvikamienių asmenvardžių kamieną *darg-* taip pat dar sieja ir su lie. *dargstyti*, (*su*)*dirgti*.

³⁶ Gal taip ir galima manyti, nes kamienas *dar-* yra struktūriškai paprastesnis už *darg-*.

³⁷ Tokie procesai yra būdingi ide. kalbų dvikamieniams asmenvardžiams (apie tai žr. B a c h 1952, 131; S u p e r a n s k a j a 1988, 8). Taip pat plg. ir konferencijose iškeltas S a v u k y n o (2003, 50; 2004, 48) mintis dėl pirmųjų dvikamienių asmenvardžių kamienų *eid-*, *eig-*, *eis-*, *jod-*, *jog-* ir kt. kilmės.

kiti – iš kurį nors kamieną *darg-* turinčių asmenvardžių, kurių kamienas *darg-* yra trumpinių kilmės³⁸.

6.2. Tačiau vienkamienių vardų su *darg-* kilmės problema iki galo vis dėlto neišspręsta: neaiški liko su dvikamieniais vardais nesietų vienkamienių pavardžių su *darg-* kilmė³⁹. Pirmiausia pastebėtina, kad didžioji dalis šių asmenvardžių yra šiaurės ir pietų žemaičių arealuose. Daugiausia tokių pavardžių yra telšiškių (91 pavardė: *Dárgis* Akm 13, Yl 2, Lž 14, Mžk 22, Pp 4, Rdn 2, Skd 3, Trš 2, Vks 17, Žd, *Darg-ėnis* Skd 3, Žd, *Dárg-užas* Pp 2, Trš, Žd, *Dárg-užis* Skd, *Darg-ėvičius* Akm 2) ir varniškių (18 pavardžių: *Dárgis* Kltn 8, Krš, Šv, Užv 4, *Dařk-šas* Šv, *Darg-užis* Kltn 2, *Darg-ėvičius* Kltn) arealuose, mažiau – kretingiškių (7 pavardės: *Dárgis* Dr, Krtn, *Dárg-užas* Plt 5) ir raseiniškių (4 pavardės: *Dárgis* Bt, Rs, Skdv, *Darg-ėvičius* Skdv). Turint omenyje, kad minėtuose arealuose koncentruojasi vienkamieniai ir dvikamieniai lietuvių asmenvardžiai su *darg-*, galima manyti, kad ir šios pavardės gali būti gretintinos su dvikamieniais vardais, o lokalizacijų nesutapimą arealo viduje įmanoma aiškinti gyventojų migracija. *Darg-* turinčioms vienkamienėms panevėžiškių (plg. *Darg-užis* Nj 7, Pg 7, Pn 3, Rm 17, Tj, Vad, *Darg-ėvičius* Pn) ir kauniškių (plg. *Dárgis* Bbl, Kbr, Mrj 3, Nm, Vv, *Dařgus* Ar) pavardėms taip pat galima ieškoti paralelių su dvikamienių asmenvardžių kamienais, nes šiuose arealuose irgi yra dvikamienių vardų (plg. panevėžiškių *Dár-gelis* Brž, Krč, Pbr, *Dar-gilas*, plg. *Dargilėvičius* Rd, *Dár-ginas* Šd ir kauniškių – žr. ankstesnę tekstą ir 33 išnašą). Taigi dėl šiaurės ir pietų žemaičių bei panevėžiškių ir kauniškių arealuose užfiksuotų dvikamienių vardų minėtų arealų vienkamienėms pavardėms su *darg-* įmanoma išžiūrėti kilmę iš trumpinių.

6.3. Kituose arealuose, kur yra *darg-* turinčių vienkamienių pavardžių, dvikamienių asmenvardžių nerasta. Todėl *darg-* turinčios šiauliškių (plg. *Dárgis* Krp 4, *Dargys* Šl 9, *Dárg-užas* Grz 4, Jnš 2, Krp, Šl 15, *Darg-užas* Žg 2, Žm, *Darg-užas* Pnt, *Darg-užis* Št 5, Žg, *Darg-užys* Žg, *Darg-ėvičius* Šl 4), anykštėnų (plg. *Darg-užis* Sb 2, *Darg-ėvičius* Žmt), širvintiškių (plg. *Dárgis* Ukm) ir uteniškių (plg. *Darg-ėvičius* Ant) arealų pavardės gali būti ir kitokios kilmės: sietinos su šaknį *darg-* turinčiu apeliatyvu *dargūs*.

³⁸ Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad galbūt dvikamienius vardus *Dár-gela*, *Dár-ginas* taip pat įmanoma laikyti susidariusius iš pirmojo kamieno *darg-* ir antrojo kamieno *gel-*, *gin-*, kuris prasideda priebalsiu *g*, asimiliavusiu pirmojo kamieno paskutinį dėmenį. Taip nagrinėjant asmenvardžius galima iškelti eretišką hipotezę, kad skirtinas tik dvikamienių vardų kamienas *darg-*, davęs pradžią visiems lietuvių trumpiniams su šiuo dėmeniu. Kiti dvikamieniai asmenvardžiai su kamieniu *dar-* galėtų būti atsiradę pagal jau funkcionuojantį dvikamienių pavyzdį *Dár-gela*, *Dár-ginas* ar pan. ir per trumpinių kilmės asmenvardžius su *dar-* (*Dáras*, *Dar-ūlis*). Tačiau šios hipotezės kol kas neremia jokie vardyno duomenys, o trumpiniai su kamieniu *dar-* nėra paplitę žemaičių areale. Ar toks dalykas gali būti įmanomas, turėtų parodyti išsami lietuvių asmenvardžių su kamieniu *dar-* analizė.

³⁹ Teiginys, kad tam tikruose arealuose kažkada funkcionavo *Dar-gVC-* ar pan. struktūros dvikamieniai vardai, kurie išnyko palikę tik savo trumpinius, kol kas nepatvirtintas jokiais autorės nagrinėtais istorinių šaltinių duomenimis.

Šią mintį patvirtina lie. apeliatyvo *dargùs*, su kuriuo lietuvių kalbininkai (žr. anksčiau) tiesiogiai ir dažniausiai sieja dvikamienių ir vienkamienių asmenvardžių kamieną *darg-*, paplitimas⁴⁰. Pagal LKŽ II 285 pateiktus pavyzdžius su lie. *dargùs* (taip pat ir su *dargiai*) matyti, kad sakiniai iš gyvosios kalbos (turintys tiksliai vietovės nuorodas) yra užrašyti iš panevėžiškių (Ėr⁴¹, Rm) ir širvintiškių (Ukm) arealų. Panagrinėjus LKŽK neskelbtų sakinių pavyzdžius su minėtu būdvardžiu (ir iš jo padarytu priešveiksniu) buvo pastebėta, kad neskelbti gyvosios kalbos sakiniai yra užrašyti (su tiksliais vietovės nuorodomis) iš kauniškių (Br, Jdg, Mrj, Nm, Šmk), šiauliškių (Jsv, Krk, Šl, Št), panevėžiškių (Pn, Rm, Išl, Klnb), uteniškių (Ds) ir kupiškėnų (Kp) arealų. Matyti, kad aptartas apeliatyvo *dargùs* paplitimo arealas sutampa su anksčiau minėtu, tačiau su dvikamieniais vardais nesietų šiauliškių, uteniškių, širvintiškių vienkamienių pavardžių su *darg-* arealais. Taigi šių arealų vienkamienėms pavardėms galima suponuoti apeliatyvinę kilmę: pagrįstai sieti su lie. *dargùs*.

Nepaaiškinta liko kamieno *darg-* pavardžių, užfiksuotų anykštėnų areale, kilmė, nes iš šio arealo gyvosios kalbos sakinių su apeliatyvu *dargùs* LKŽK neužrašyta. Tačiau anykštėnų arealo vienkamienės pavardės su *darg-* taip pat gal galima kildinti iš apeliatyvo *dargùs* remiantis lokalizaciniu argumentu: pvd. *Darg-ūžis* Sb 2 paplitusi prie pat panevėžiškių ir kupiškėnų arealų ribų, o pvd. *Darg-ėvičius* Žmt – netoli panevėžiškių arealo ribos. Vadinasi, ir vienkamienės anykštėnų arealo pavardės su *darg-* įmanoma gretinti su apeliatyvu *dargùs*.

6.4. Panagrinėjus su dvikamieniais asmenvardžiais nesietų vienkamienių pavardžių su *darg-* ir apeliatyvo *dargùs* paplitimą (remiantis LKŽ, LKŽK) buvo įsitikinta, kad su minėtu apeliatyvu įmanoma sieti šiauliškių, širvintiškių, uteniškių ir anykštėnų arealų vienkamienės pavardės su *darg-*. Remiantis LKŽK kartoteka, apeliatyvas *dargùs* žemaičių areale nėra paplitęs, todėl šis argumentas patiprina mintį, kad vienkamienės žemaičių pavardės su *darg-* gali būti trumpinių kilmės (žr. anksčiau), ir su minėtu apeliatyvu greičiausiai nesietinos. Kitaip yra kauniškių ir panevėžiškių arealuose, kur, kaip rodo LKŽK duomenys, yra ir apeliatyvas *dargùs*, ir dvikamienių asmenvardžių su kamieniu *darg-*. Todėl šiuose arealuose funkcionuojančių vienkamienių pavardžių su *darg-* kilmė (bent jau teoriškai) įmanoma dvejopa. Galbūt panašiai galima svarstyti ir dėl kauniškių dvikamienių asmenvardžių *Sán-dargas* Gl, *Sáu-dargas* Kš antrojo kamieno *darg-* kilmės: kadangi šių kauniškių areale paplitusių dvika-

⁴⁰ Toliau keliamai hipotezei apie paplitimą patvirtinti būtina išsami ir senuosiuose raštuose vartojamo apeliatyvo *dargùs* ir jo vedinių analizė. Už paskatą panagrinėti apeliatyvo *dargùs* paplitimą esu dėkinga prof. habil. dr. B. Stundžiai.

⁴¹ Tais atvejais, kai LPŽ nėra pateikta tekste nurodomų vietovių santrumpų, jos teikiamos tokios, kokios yra LKŽ; taip pat įtraukiant ir Jdg – Jadagóniai (Kauno r.), Išl – Išlaužai (Panevėžio r.), Klnb – Kalnaberžė (Kėdainių r.).

mienių vardų lokalizacija nesutampa su *darg-* turinčių vienkamienių vardų paplitimu, antrąjį kamieną *darg-* taip pat gal įmanoma sieti su apeliatyvu *dargùs*⁴². Šias ir anks-tesnes hipotezes patikslinti bei atskleisti tikrąją vienkamienių ir dvikamienių asmen-vardžių su *darg-* kilmę dar turėtų išsamūs istorinių vardyno dokumentų ir leksikos tyrimai. Tačiau jau dabar galima konstatuoti, kad vienkamienių pavardžių su *darg-*kilmė yra skirtinga.

7.0. Išnagrinėjus asmenvardžius su *darg-* galima daryti tokius apibendrinimus:

7.1. Didžiąją dalį kamieną *darg-* turinčių lietuvių vienkamienių asmenvardžių ga-lima sieti su šį kamieną turinčiais dvikamieniais vardais ir laikyti jų trumpiniais. Dvi-kamienių vardų su *darg-* yra ir kitose baltų kalbose, todėl *darg-* turinčius vienkamie-nius baltų vardus galima gretinti: a) su pirmuoju dvikamienio asmenvardžio kamieniu ir antrojo pradžia (lietuvių, latvių (?) ir prūsų); b) su pirmuoju ar antruoju dvikamie-nio asmenvardžio kamieniu (lietuvių ir prūsų).

7.2. Su dvikamieniais asmenvardžiais gretintinos vienkamienės lietuvių pavardės su *darg-* turi gan tikslus paplitimo arealus: su pirmuoju ar antruoju dvikamienio as-menvardžio kamieniu sietinos pavardės paplitusios šiaurės ir pietų žemaičių arealuo-se, su pirmuoju dvikamienio kamieniu ir antrojo pradžia – pietvakariniame Žemaiti-jos paribyje, o pavardės, kurioms būdingi abu pamatai, – taip pat šiaurės ir pietų žemaičių arealuose. Pagal darybą nepriesaginių trumpinių kilmės pavardžių su *darg-* Lietuvoje yra beveik tiek pat kiek ir priesaginių (78 ir 82).

7.3. Ištyrus vienus su kitais sietinus kamieną *darg-* turinčius vienkamienius ir skir-tingos struktūros dvikamienius žemaičių asmenvardžius, galima iškelti naują dvika-mienio asmenvardžio kamieno *darg-* kilmės hipotezę. Iš šiaurės ir pietų žemaičių are-aluose egzistuojančių *Dar-gVC-*, *Dar-gVCC-* struktūros dvikamienių vardų atsiradę trumpiniai su *darg-* galėjo tapti pamatu šį pirmąjį ar antrąjį kamieną turintiems dvi-kamieniams asmenvardžiams (plg. *Dárg-vainis* ir *Saũ-dargas*). Šią hipotezę remia ir faktas, kad dvikamieniai asmenvardžiai su pirmuoju ar antruoju kamieniu *darg-* yra paplitę tik tuose arealuose, kur egzistuoja su *Dar-gVC-*, *Dar-gVCC-* struktūros dvika-mieniais vardais siejami vienkamieniai asmenvardžiai. Taigi iš trumpinių su kamieniu *darg-* atsirado ir šį kamieną turinčių dvikamienių asmenvardžių.

7.4. Su dvikamieniais vardais nesietų *darg-* turinčių vienkamienių pavardžių kilmė yra skirtinga. Žemaičių arealo vienkamienės pavardės su *darg-* gali būti siejamos su

⁴² Šiame straipsnyje nesiimama spėsti dvikamienių asmenvardžių su kamieniu *darg-* kilmės proble-mų. Tiriant vienkamienius vardus su *darg-* buvo tik pastebėta, kad žemaičių dvikamienių asmenvardžių kamienas *darg-* nesietinas su lie. *dargùs* dėl riboto apeliatyvo paplitimo. Norint atlikti nuodugnesnę dvikamienių vardų kamieno *darg-* analizę, reikia dar tirti visų *darg-* turinčių lietuvių kalbos žodžių dary-bos ryšius ir jų paplitimą, taip pat svarstyti ir LVKŽ autorių iškeltą hipotezę dėl kamieno *darg-* sąsajų su la. *dārgs* (žr. LVKŽ 91).

dvikamienių asmenvardžių trumpiniais: teiginių patvirtina tuose šiaurės ir pietų žemaičių arealuose paplitę dvikamieniai vardai su *darg-*. Kitas vienkamienes pavardes su *darg-* įmanoma gretinti su šaknį *darg-* turinčiu apeliatyvu (šiauliškių, anykštėnų, uteniškių ir širvintiškių arealų) – nuomonę remia apeliatyvo *dargùs* paplitimas. Ir su dvikamienių asmenvardžių trumpiniais, ir su apeliatyvu *dargùs* galima sieti panevėžiškių ir kauniškių arealų vienkamienes pavardes su *darg-*: šį teiginių remia minėtuose arealuose paplitę dvikamieniai vardai su *darg-* ir vartojamas apeliatyvas *dargùs*. Tačiau daugiau patikslinti vienkamienių pavardžių su *darg-* kilmę turėtų padėti tolesni leksikos ir istorinių vardyno dokumentų tyrimai.

DIE EINSTÄMMIGEN NAMEN MIT LIT. *darg-*: IHRERE GRUNDLAGE UND VERBINDUNGEN MIT DEN ZUSAMMENGESETZTEN NAMEN

Zusammenfassung

In diesem Aufsatz wird die Grundlage der einstämmigen Namen mit *darg-* und ihre Verbindungen mit diesen Stamm habenden zusammengesetzten Namen untersucht. Die vorhandenen Daten weisen darauf hin, daß die zusammengesetzten und einstämmigen Namen mit *darg-* nicht nur in Litauen, sondern auch in Lettland (?) und Preußen anzutreffen sind. Baltische einstämmige Namen mit *darg-* bestehen: 1) aus dem ersten Stamm des zusammengesetzten Namens und dem Anfang des zweiten Stammes (litauische, lettische (?) und preußische Namen), 2) aus dem ersten oder zweiten Stamm des zusammengesetzten Namens (litauische und preußische Namen).

Den Stamm *darg-* habende einstämmige litauische Familiennamen, die sich auf die ersten oder zweiten Stämme, oder den ersten Stamm und den Anfang des zweiten Stammes der zusammengesetzten Namen beziehen lassen, herrschen in den Arealen der Nord- und Südniederlitauer vor. Durch die strukturelle Analyse der zusammengesetzten und einstämmigen Namen mit *darg-* wird festgestellt, daß diese Namen miteinander in Verbindung stehen. Die niederlitauischen einstämmigen Namen mit *darg-* entstanden aus den zusammengesetzten Namen der Strukturtypen *Dar-gVC-*, *Dar-gVCC-*. Die zusammengesetzten Namen mit dem Stamm *darg-* konnten aus den einstämmigen hypokoristischen Formen mit *darg-* später entstanden. Unter Berufung auf vorhandenes Material kann man behaupten, daß die hypokoristischen Formen mit *darg-* den Einfluß auf das System der zusammengesetzten Namen ausübten.

LITERATŪRA

- ATSŽ – Lietuvos TSR teritorinio administracinio suskirstymo žinynas, II, Vilnius, 1968.
B a c h A., 1952, Die deutschen Personennamen, I (1), Heidelberg.
B l e s e E., 1929, Latviešu personu vārdu un uzvārdu studijas, I, Rīga.
B ū g a K., 1958, Rinkiniai raštai, I, Vilnius.
D a m b e V., 1990, Latvijas apdzīvoto vietu un to iedzīvotāju nosaukumi, Rīga.
G e r u l l i s G., 1922, Die altpreußischen Ortsnamen, Berlin etc.
IAK – Istorinė asmenvardžių kartoteka, saugoma LKI Vardyno skyriuje.
J a b l o n s k i s K., 1934, Istorijos archyvas, XVI amžiaus Lietuvos inventoriai, I, Kaunas.

- Jablonskis K., M. Jučas, 1962, Lietuvos inventoriai XVII a., Vilnius.
- Jurkėnas 1966 – Ю. Юркенас, Древние сложные имена в письменных памятниках Великого княжества Литовского (disertacijos rankraštis), Vilnius.
- LAG – Lauksaimnieku un citu zemes īpašnieku adresu grāmata, Rīga, 1931.
- Leskien A., 1909, Litauische Personennamen, – Indogermanische Forschungen, XXVI, 325–352.
- LKŽ II – Lietuvių kalbos žodynas, II, Vilnius, 1969.
- LKŽK – Lietuvių kalbos žodyno kartoteka, saugoma LKI.
- LPŽ – Lietuvių pavardžių žodynas, I, II, Vilnius, 1985, 1989.
- LVKŽ – K. Kuzavinis, B. Savukynas, Lietuvių vardų kilmės žodynas, Vilnius, 2003.
- Maciejauskienė V., 1991, Lietuvių pavardžių susidarymas, Vilnius.
- Maciejauskienė V., 1997, Vienkamieniai lietuviškos kilmės vardai XVI amžiuje, – Darbai ir dienos, IV (13), 112–134.
- Maciejauskienė V., 1999, Moterų įvardijimas XIX a. istorijos šaltiniuose, – Acta Linguistica Lithuanica (Lietuvių kalbotyros klausimai), XLI, 108–144.
- Plāķis J., 1936, Latvijas vietu vārdi un latviešu pavārdi, I. Kurzemes vārdi, – Latvijas Universitātes Raksti (Filol. un filoz. fak. sēr.), IV 1.
- Ragauskaitė A., 2000, XVII a. pirmosios pusės Kauno miestiečių asmenvardžių kilmė, – Acta Linguistica Lithuanica (Lietuvių kalbotyros klausimai), XLIII, 93–110.
- Ramonienė 1987, – М. Рамонене, Литовские фамилии конца XVIII в. (disertacijos rankraštis), Vilnius.
- Rimša V., 1977, Apie baltų ir trakų antroponimus, – Baltistica, II priedas, 131–135.
- Salyš A., 1983, Raštai, II, Roma.
- Savukynas B., 2003, Priebalsiniai afiksai dvikamienių asmenvardžių deverbaliuose sanduose, – Tarptautinė Kazimieros Būgos konferencija: etimologija ir onomastika. Programa ir pranešimų tezės, 2003 m. spalio 24 d., Vilnius, 50.
- Savukynas B., 2004, Dvikamienių asmenvardžių trumpinių dūriniai, – Tarptautinė Aleksandro Vanago konferencija „Baltų onomastikos tyrimai“. Pranešimų tezės, 2004 m. lapkričio 11–12 d., Vilnius, 48.
- Siliņš K., 1990, Latviešu personvārdu vārdnīca, Rīga.
- Sinkevičiūtė D., 2004, Senųjų dvikamienių lietuvių asmenvardžių trumpinių struktūra (disertacijos rankraštis), Vilnius.
- Skardžius P., 1998, Rinktiniai raštai, IV, Vilnius.
- Superanskaja 1988 – А. В. Суперанская, К проблеме типологии антропонимических основ, – Ономастика. Типология. Стратиграфия, Москва, 8–19.
- Trautmann R., 1925, Die altpreußischen Personennamen, Göttingen.
- Zinkevičius Z., 1966, Lietuvių dialektologija, Vilnius.
- Zinkevičius Z., 1988, [rec.] Lietuvių pavardžių žodynas, I. A–K, – Baltistica, 1985, XXIV(1), 94–105.